

הלכות פורים

תוכן עניינים

תענית אסתר | זכר למחצית השקל | ליל פורים | על הנסים | קריאת המגילה בלילה וביום | מתנות לאביונים | משלוח מנות | מלאכה בפורים | סעודת פורים | שכרות בפורים | שתוי בתפילות וברכות | דיני בן עיר ובן כרך | הלכות ודקדוקים בקריאת המגילה | דיני טעות בקריאה | דיני אבלות בפורים | שו"ת

תענית אסתר

א. נהגו כל ישראל להתענות ב"ג באדר, כדי לזכור שהקב"ה רואה ושומע כל איש בעת צרתו כאשר יתענה וישוב אל הקב"ה בכל לבבו, כמו שעשה בימי מרדכי ואסתר.

ב. קטנים עד גיל מצוות פטורים מהצום, ואף בתענית שעות אינם חייבים.

חולים

(הרחבה בדינים אלו, ואופן נטילת תרופות בצום, נתבאר

בקו בית ההוראה - שלוחה 323)

ג. חולה אף שאין בו סכנה אינו מתענה, ואוכל ושותה כרגיל, ואינו צריך להשלים את התענית ביום אחר.

ד. הגדרת חולה היא כחולה שמותר לו לקחת תרופות בשבת, והוא או באופן **שנפל למשכב**, או **שחולה כל גופו** והיינו שהוא במצב שאינו יכול לתפקד.

ה. גם מי שיש לו **מיחושים קשים** [כגון כאבי עיניים הגורמים סבל אך עדיין ניתן לתפקד] - אינו מתענה, אך במקרה זה יש להשלים את התענית ביום אחר.

מעוברות, מניקות ויולדות

ו. מעוברות ומניקות אינן צמות. הגדרת מעוברת היא מעת שיודעת שהיא מעוברת [בכל אופן שהוא], ואף בתוך ארבעים יום ליצירת הוולד. הגדרת מניקת היא כל עוד שמניקה בפועל, ואף הנקה חלקית. אבל אם אינה מניקה בפועל כלל, אף שהיא תוך כ"ד חודש מהלידה, צריכה לצום.

ז. יולדת [אפי' אם אינה מניקה] תוך ל' יום ללידתה אינה צמה. את הל' יום מקלים למנות מעת לעת.

ח. מפלת, אם הפילה אחר ארבעים יום מתחילת עיבורה, דינה כיוולדת שאינה צמה תוך ל' ללידה ולהפלה.

דינים נוספים

ט. צריך לדאוג לאפשרות שיוכל לצום. ומי שיודע שאם לא יתאמץ במהלך הצום לא יהיה בגדר חולה, עליו לעשות כן [-לנוח] בכדי שיוכל לצום.

י. יש להסתפק האם מותר לאלו הפטורים מהצום לאכול בשר ויין ומיני מעדנים, כיון שאין תענית זו תענית של אבילות. ונראה שאין להם לאכול כדי שלא לפרוש מן הציבור. אולם קטנים מותרים בכל אופן.

יא. התענית מתחילה בעלות השחר [השני, המאוחר] עד צאת הכוכבים. ואם רוצה לקום מוקדם לאכול לפני עלות השחר [לאחר שינת קבע], יתנה לפני שהולך לישון שאינו מקבל עליו את התענית עד עלות השחר. ואם לא התנה אסור באכילה אך מותר בשתייה [ולספרדים אסור אף שתייה] (וראה הרחבה בדינים אלו באזמרה לשמך גיליון י"ז תמוז, ובקו בית ההוראה שלוחה 430).

יב. מותר להתרחץ, להסתפר ולשמוע מנגינות בתענית אסתר, מפני שהיא תענית של שמחה. כמו כן, אף בעלי נפש המחמירים בשאר התעניות בכמה דינים (ראה אזמרה לשמך גיליון י"ז תמוז), בתענית זו מותרים.

יג. במקום צורך מותר לשטוף פיו במים ולצחצח שיניים (משנ"ב סי' תקס"ז ס"ק יא מתיר לשטוף בד' תעניות במקום צער, ותענית אסתר קילא טפי).

יד. אין לעשן סיגריה אלקטרונית בתענית. עישון סיגריות רגילות הותר [ובתענית אסתר מותר אף לא בצנעה] למי שקשה לו ללא העישון [אולם יש להיזהר בסיגריות אף בכל השנה]. מקורות והרחבה, ופירוט סוגי הסיגריות השונות, נתבאר בקו בית ההוראה (שלוחה 438).

טו. דיני טעימת מאכל בתענית אסתר נתבארו בקו בית ההוראה (שלוחה 324).

טז. שכח ואכל - ימשיך לצום כרגיל. ולעניין אמירת "עננו", ואופן הכפרה - ראה אזמרה לשמך (גיליון י"ז תמוז), ובקו בית ההוראה (שלוחה 434).

זכר למחצית השקל

יז. מנהג ישראל לתת בחודש אדר זכר למחצית השקל [ויזהר שלא לומר 'מעות אלו למחצית השקל'].

יח. המנהג לתת לפני מנחה של תענית אסתר, ויש נוהגים לתת לאחר מנחה קודם קריאת המגילה [מי שלא נתן לפני פורים, יכול לתת עד סוף חודש אדר].

השם של החתימה מסיים ואינו חוזר, **וקודם "יהי לרצון" שאומרים אחרי "אלוקי נצור" יאמר דרך בקשה "הרחמן [הוא] יעשה לנו נסים ונפלאות** כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מרדכי ואסתר וכו'". **אם כבר סיים את התפילה, אינו חוזר.**

כט. הנוהג פורים בשני הימים מחמת ספק [כגון בערים שהן ספק מוקפות חומה, וכן בהולך ממקום למקום באופן שמתחייב מספק] – פסק המשנ"ב (סי' תרפח סקי"ז, סי' תרצג סק"ו) שמזכיר "על הנסים", אך בכף החיים (סי' תרפח ס"ק כג, סי' תרצג ס"ק טז) הביא בשם האריז"ל והבא"ח (פי' תצווה) שלא להזכיר. **ולמעשה נוהגים שלא להזכיר** (לוח א"י).

אכילה קודם קריאת המגילה

ל. אסור לאכול לפני קריאת המגילה [בין בלילה ובין ביום], ואף בטעימה אין להקל. אולם לצורך גדול, וכגון חולה קצת או מי שהתענית קשה לו, מותרת טעימה.

לא. הגדרת 'טעימה' היא - אכילת פת ומזונות עד כביצה, ופירות וירקות וחטיפים שאינם מיני דגן אפי' הרבה. שתיית משקאות שאינם אלכוהוליים אפי' הרבה דינה כטעימה, ושתיית מים יש להקל אף שלא לצורך גדול, אך אסור לשתות יין או שאר משקאות אלכוהוליים יותר מכביצה.

לב. חולה שטעימה אינה מספיקה לו, יעמיד שומר שיזכיר לו לקרוא את המגילה ויכול לאכול [שעון מעורר שכתוב בו במפורש "מקרא מגילה", נחשב כשומר (ראה אזוריה לשמך, ספירת העומר)].

לג. דינים אלו אמורים הן לגברים והן לנשים. אמנם יש לדעת שמצוי אצל נשים שיש להן צורך גדול [וכגון ששומעות מאוחר, מטפלות בילדים וכו'], ובמקום הצורך מותר להן לטעום אך לא לאכול.

לד. בן כרך שנמצא בעיר ביום י"ד והתחיל לאכול לפני השקיעה, רשאי להמשיך לאכול אחר השקיעה, אע"פ שאוכל לפני קריאת המגילה של ליל ט"ו.

קריאת המגילה בלילה וביום

לה. הכל חייבים בקריאת המגילה, אחד האנשים ואחד הנשים, ואע"פ שהיא מצוות עשה שהזמן גרמא נשים חייבות, שאף הן היו באותו הנס.

לו. זמן קריאת המגילה, **בלילה** - מצאת הכוכבים עד עלות השחר [השני], **וביום** - מנץ החמה עד שקיעת החמה, ובדיעבד אם קראו מעלות השחר [השני] - יצא.

יט. רוב בני אשכנז נוהגים לתת ג' מטבעות של חצי שקל [ודווקא ג' מטבעות, ולא שני מטבעות של שקל וחצי]. יש נוהגים לתת ג' מטבעות של חצי דולר ישן [שיש בו כסף טהור], וקונים אותם מקופת בית הכנסת, ונותנים אותם חזרה. ומכיוון שאין זה מטבע היוצא בהוצאה בא"י, יש לתת ג' מטבעות של חצי שקלים.

כ. ויש נוהגים לתת שווי של מחצית השקל של תורה, שהוא שווי של 9.6 גרם כסף, וכן מנהג רוב הספרדים. ואף הנוהגים שיעור זה, **לילדים** די בנתינת שלשה חצי שקלים.

[יש המחשבים את ערך הכסף הטהור בתוספת מע"מ, ויש שלא. הסכום משתנה כל הזמן, ובתקופה האחרונה היו בו תנודות משמעותיות. ניתן להתעדכן מהו ערך הכסף בקו בית ההוראה, שלוחה 84].

כא. קטן פחות מגיל י"ג אינו חייב במחצית השקל, אך המנהג לתת אף בעד בניו הקטנים, ואף לעוברים. רבים נוהגים לתת גם עבור נשים ובנות.

כב. קטן שאביו נתן עבורו מחצית השקל שוב אין מפסיק לתת בשנים הבאות. **נשים ובנות** שנתנו עבורן מחצית השקל יש להסתפק אם אפשר להפסיק לתת. ולכאורה נראה שבאופן שאין חשש של נדרי צדקה [ומועיל לזה מסירת מודעה בער"ה, או שלא היה דעתו לנהוג כן לעולם ולא נהג בזה ג"פ], אפשר להפסיק.

כג. מחצית השקל יש לתת לעניים [או לצרכי בית הכנסת].

כד. מחצית השקל אינו ניתן מכספי מעשר.

הלכות פורים

דיני ליל פורים [וראה לקמן סעי' נז-נח דינים נוספים]

כה. כתב המשנ"ב (סי' תרצה סק"ג) "כתבו האחרונים דנכון ללבוש בגדי שבת מבערב, וימצא אח"כ בביתו נרות דולקות ושולחן ערוך ומטה מוצעת". וכהיום שיש תאורת חשמל, רבים אינם מקפידים להדליק נרות בפורים.

כו. סדר תפילת ערבית וקריאת המגילה לבני אשכנז: מזכירים "על הנסים". לאחר תפילת שמו"ע אומר הש"ץ קדיש תתקבל, וקוראים המגילה. לאחר הקריאה אומרים "ואתה קדוש", ואח"כ אומר הש"ץ קדיש שלם בלי 'תתקבל', ו"עלינו לשבח".

"על הנסים" בתפילה

כז. אומרים "על הנסים" בג' התפילות של פורים.

כח. שכח לאמרו: אם נזכר קודם שאמר שם השם בחתימת הברכה חוזר ל"על הנסים", ואם הזכיר שם

דיני הברכות שלפני הקריאה

לז. קודם שמתחיל הקורא לברך **פושט כל המגילה וכופלה דף על דף, ודווקא כשקורא בציבור, והשומעים אין צריכים לפשוט** (וראה עוד להלן סעי' קלא ואילך).

לח. **הקורא את המגילה צריך לכוון לצאת ידי חובה.** ואם קורא בציבור, **צריך לכוון להוציא ידי חובה את השומעים, והשומעים צריכים לכוון לצאת. ובדיעבד,** אף אם לא כיוונו להדיא, יצאו (משנ"ב ס"י ס"ק י, דבסתמא נחשב שכיוונו, מפני שניכר שמתכוונים לצאת).

לט. ברכות המגילה נאמרות **בעמידה**, וגם השומעים צריכים לעמוד [ויש מהספרדים הנוהגים שהשומעים יושבים בברכות]. הקורא את המגילה בציבור צריך לעמוד, והשומעים יכולים לשבת. הקורא את המגילה לפחות מעשרה אנשים יכול לשבת, **והקורא לנשים, אפי' יותר מעשר, דינו כקורא ליחיד שיכול לשבת.**

מ. הקורא את המגילה מברך **שלוש ברכות:** 'על מקרא מגילה', 'שעשה נסים', ו'שהחיינו'. **האשכנזים** מברכים 'שהחיינו' אף בקריאת היום, **והספרדים** נוהגים לברך רק בלילה [ספרדי המתפלל אצל אשכנזים, רשאי לענות אמן על ברכת 'שהחיינו', ואין זה הפסק, ואף שבחלק מהמגילות אין 'עמוד', אין זה מעכב].

מא. **בברכת 'שהחיינו'** ביום פורים [לאשכנזים] **יכוונו** המברך והציבור גם **על שאר מצוות היום** - משלוח מנות, סעודת פורים [ומתנות לאביונים]. ולספרדים - אף שיש אומרים שיכוונו כן בברכת 'שהחיינו' בלילה, להלכה אין צריך לכוון בלילה.

מב. **כשהקורא כבר יצא ידי חובה:** אם השומעים אינם יודעים לברך - יברך הקורא, **ואם הם יודעים לברך - לכתחילה יברכו השומעים**, ואחד יכול לברך ולהוציא את כולם ידי חובת הברכה.

ברכות שלפני הקריאה - בקריאה לנשים

מג. **הקורא לנשים** [לאחר שכבר יצא ידי חובה] **תברכנה הן 'לשמעו מקרא מגילה'**. ואפשר שאחת מהן תברך ותוציא את כולן, ואין עדיפות בזה. ויש נוהגים שהקורא מברך עבורן **'לשמעו מקרא מגילה'**.

ולספרדים - הדין כנ"ל, אך נוסח הברכה הוא **"על מקרא מגילה"** כבקריאה לגברים. ויש הנוהגות שלא תברכנה כלל וגם לא יברכו להן.

המאחר לקריאת המגילה

מד. **המאחר לקריאת המגילה,** ולא שמע את הפרקים הראשונים, **יכול לברך על המגילה בעצמו [אף שיש לו רק חומש],** ויקרא מתוך חומש עד שישתווה עם

הבעל קורא. ובתנאי שלא יצטרך לקרוא בעצמו יותר מחצי מהמגילה [במילים - פרק הפס' ח (ס"י תרצ)].

בכל האופנים שקורא לעצמו, יקפיד **להשמיע לאזנו** (כדלהלן סעי' מח), אך ייזהר שאחרים לא ישמעוהו שלא לבטל כוונתם.

מה. **המאחר לקריאת המגילה** והגיע לאחר שהתחילו את הברכות, יש להסתפק האם יברך ואח"כ ישלים את הפסוקים עד שישתווה לבעל קורא או שימתין עם הברכה **עד מקום שיוכל לברך - כגון בהכאת המן, ואף שהוא בין הפרקים ובאמצע הקריאה - יברך שם.** ונראה שאפשרות שניה עדיפה.

דיני קריאת ושמיעת המגילה

[להלכות נוספות באופן הקריאה - ראה עמ' יב]

מו. **אסור לדבר** משעה שמתחילים לברך את ברכות המגילה, **עד סיום הברכה שלאחר המגילה.**

מז. **צריך השומע לשמוע כל תיבה ותיבה** מפי הקורא, ואם חיסר תיבה אחת לא יצא.

ולכן אם חיסר ולא שמע אפילו תיבה אחת, צריך להשלים בעצמו אף מתוך החומש [ויקפיד להשמיע לאזנו כדלעיל סעי' מד], עד שיגיע למקום שהקורא אוחז בו. ואפילו אם לא שמע הרבה מילים והשלימן מן החומש, **כל ששמע את רוב המגילה מהבעל קורא, יצא.**

מח. הקורא את המגילה צריך **להשמיע לאזנו,** ואם לא השמיע לאוזנו יש אומרים שלא יצא ידי חובתו, אך להלכה **לא יחזור.**

מט. **דיבר השומע באמצע קריאת המגילה,** אם שמע את כל התיבות - יש להקל שאינו חוזר.

אבל אם **קרא את המגילה מתוך חומש** בגלל שחלם או איחר **ותוך כדי שמע את הבעל קורא - לא יצא ידי חובה,** כי זה **קריאה למפרע,** לכן צריך להגיע עד היכן שהבעל קורא אוחז.

נ. **'חלם' בשעת קריאת המגילה,** אם שומע את הקריאה עם מגילה [או חומש] לפניו **ויודע במשך כל הזמן שחלם היכן אוחז הקורא במגילה, נחשב ששמע ויצא ידי חובה.** ואם לא יודע, עליו להשלים מהמגילה שלפניו [או ממגילה שבחומש] מהמקום שחלם עד היכן שאוחז הקורא.

נא. **המסתפק אם דילג מילה או שלא שמע מילה,** בקריאת היום צריך לחזור ולשמע כיון שהוא ספק מדברי קבלה, אבל בלילה יש מקום להקל משום ספק דרבנן.

קריאה בפיו עם הבעל קורא

נב. מי שיש לו חומש לא יקרא עם הבעל קורא [אף לא בלחש], אלא ישמע מהבעל קורא בשתיקה.

ומי שיש לו מגילה כשרה, יכול לקרוא בפיו עם הבעל קורא, אך עדיף שישמע מהבעל קורא בשתיקה (ועייני

סי' תרצ"ק יג, וסי' תרפט ס"ק ה בטעם הדבר שעדיף שישמע מהבעל קורא ולא יקרא בפיו).

ורק אם החסירו מילה שלא שמעו, יקראו בעצמם מהחומש או מהמגילה שלפניהם עד שישתוו עם הבעל קורא.

דיני הברכות שלאחר הקריאה

נג. לאחר קריאת המגילה מברכים **ברכת "הרב את ריבנו" בלילה וביום**, ומברכים אותה לאחר שגלל את המגילה (ראה בשו"ת שאלה ב לענין עמידה בברכה זו). ברכה זו מברכים דווקא כשקוראים בציבור, אך הקורא ביחיד נחלקו הפוסקים אם מברך, **ולהלכה אין מברכין אותה ביחיד. הקורא לנשים, אף שהן רבות - דינן כיחיד** [והמיקל לברך, אין למחות בידו, ובפרט בעשר נשים].

נד. בלילה, לאחר ברכת "הרב את ריבנו", אומרים **"אשר הניא"**, וגם יחיד אומרה. ביום אין אומרים "אשר הניא". ואומרים **"שושנת יעקב"**, בלילה וביום [הספרדים אינם אומרים כלל 'אשר הניא' ו'שושנת יעקב', אלא רק **"ארור המן, ברוך מרדכי וכו"**, ונוהגים לכפול ג' פעמים].

דיני נגיעה במגילה

נה. טוב להחמיר **ליטול ידיו לפני שנוגע במגילה** [ואם נטל ידיו לפני התפילה כדין, ושמר שלא יגעו במקומות מטונפים, אינו צריך לחזור וליטול].

נו. אם באמצע סעודת פת נגע במגילה ורוצה להמשיך באכילת פת, יש מחמירים ליטול ידיים פעם נוספת ללא ברכה.

סעודת ליל פורים

נז. מצוה לשמוח ולהרבות קצת בסעודה בליל פורים (וראה בשו"ת שאלה ו לענין **בשר ויין** בליל פורים, ולענין שמחה בליל פורים בב' הימים, ראה להלן סע' קכב).

נח. יש נוהגים לאכול **זרעונים** בליל פורים [ומשום כך יש נוהגים בליל פורים לאכול אוזני המן ממולאים בפרג. יש נוהגים לאכול ארבעס (חומוס) או אורז].

שחרית של פורים

נט. ביום הפורים בשחרית משכימים להתפלל, ומזכירים **"על הנסים" בשמו"ע**. לאחר חזרת הש"ץ

אומרים חצי קדיש, ומוציאים **ספר תורה** וקוראים שלשה עולים בפרשת **"ויבא עמלק"** [מנהג הספרדים לכפול את הפס' האחרון, והאשכנזים לא נהגו לכפולו], ולאחר הקריאה אומרים חצי קדיש, ומחזירים הס"ת למקומו, ומיד לאחר מכן קוראים את המגילה [מנהג הספרדים שלא להחזיר את הס"ת עד לאחר קדיש תתקבל שלאחר קריאת המגילה].

ס. אין חולצים התפילין בשחרית עד לאחר קריאת המגילה (משנ"ב סי' תרצג ס"ק ו).

סא. לנוסח אשכנז אומרים בשיר של יום רק מזמור כ"ב בתהילים, וטוב לומר קודם אמירתו "היום יום פלוני בשבת" [אך לא יאמרו 'שבו היו הלויים אומרים וכו'. ואף הספרדים והחסידים האומרים גם שיר של יום הרגיל, לא יאמרו 'שבו היו הלויים אומרים וכו'].

מצוות היום

סב. ביום הפורים יש לקיים את מצוות היום, שהם מקרא מגילה, משלוח מנות, מתנות לאביונים, וסעודת פורים ודיניהם יבוארו להלן.

סג. לפני קריאת המגילה אסור לאכול (כמבואר לעיל), **ולפני שאר מצוות היום** מעיקר הדין מותר לאכול, אך **טוב שלא לאכול עד שיקיימן** (ראה בשו"ת שאלה ט).

מתנות לאביונים

סד. חייב כל אדם מישראל איש ואישה לתת **שתי מתנות לשני אביונים**, דהיינו מתנה אחת לכל עני.

סה. אין לתת מתנות לאביונים **מכספי מעשר**, אבל מה שמוסיף יותר מהשיעור של החיוב יכול לתת ממעשרות.

סו. העיקר להלכה הוא ששיעור מתנות לאביונים הוא **פרוטה** [ובחצי שקל ודאי יש שיעור זה], **ויש אומרים** שבזמננו [שאינן בפרוטה אחת חשיבות וא"א לקנות בה דברים] צריך יותר מזה, **ומסתבר שבשקל אחד יוצא ידי חובה לשיטה זו**, וי"א שצריך שיעור שיוכל העני לקבל ממנו הנאה חשובה [בין 10 ש"ל - 50 ש"ל].

סז. מתנות לאביונים ניתן לתת **בכסף או במאכל**, אבל לא **בבגדים או בחפצים** וכדו'.

חובת נשים, ילדים ובחורים במתנות לאביונים

סח. לדעת רוב הפוסקים **נשים** חייבות במתנות לאביונים, אך יש להסתפק אם מספיק שהבעל מוסיף סכום נוסף בשיעור מתנות לאביונים ומתכוון שיהיה עבור אשתו, או שצריך לזכות לה את הכסף על ידי אחר לפני שנותנו לעני.

עו. אופן הזיכוי: ייתן לאדם [לכתחילה – שלא יהיה מבני ביתו] שיגביה את הכסף ויזכה בו עבור העני. המגביה אינו צריך לדעת מיהו הזוכה, אלא די שיגביה ויאמר שמתכוון לזכות עבור מי שרוצים לזכות לו.

עז. כשגבאי צדקה אוספים עבור האביונים, **אין צורך שאותו הכסף שניתן עבור העני יגיע לידי ואפשר להחליפו בכסף אחר.**

עח. אפשר לתת לגבאי צדקה שטר כסף אחד [כגון 100 ש"ח] ולומר שנותן מתנות לאביונים עבורו ועבור כל בני ביתו (**וראה לעיל האופן המהודר**). כמו כן אפשר לתת שטר אחד לגבאי צדקה ולומר שהוא עבור שני אביונים [כגון אם הגבאי אוסף עבור שני אביונים. ואם אוסף עבור כמה אביונים יכול גם כן לומר שיהיה עבור שני אביונים מתוכם, כדי שתהיה מתנה חשובה לכל אחד מהם].

עט. אפשר לתת כסף לגבאי לפני פורים בתורת פיקדון, והוא ייתן אותו לעני בפורים.

מתנות לאביונים ע"י אמצעים בנקאיים

פ. מתנות לאביונים ע"י שיק, רק אם העני פודה את השיק בו ביום [ויכול למשוך את הכסף] יוצאים יד"ח, ואם לא - לא.

פא. מתנות לאביונים ע"י העברה בנקאית, רק אם העני יקבל את הכסף לחשבונו [ואף יכול למשכו] ביום הפורים [ואם העני במינוס, בכל אופן לא יוצא יד"ח בהעברה בנקאית, כיון שהנותן רק פורע את חובו של העני לבנק, ולא נותן לו כסף שיכול לקנות בו סעודת פורים].

פב. בנתינת מתנות לאביונים בכרטיס אשראי לא יוצאים יד"ח, כיון שהעניי לא מקבלים את הכסף בפורים עצמו. אך יש קופות צדקה המזכות כסף מזומן לכל התורמים להם ע"י שקים דחויים או אשראי, ואת הכסף נותנים לעניי בו ביום, ובזה יוצאים יד"ח.

מתנות לאביונים - פרזים ומוקפים

פג. לכתחילה **בן כרך** ייתן לעני שהוא **בן כרך**, ו**בן פרזים** ייתן לעני שהוא **בן פרזים**.

פד. הנהוג פורים בשני הימים **מחמת ספק** [כגון בערים שהן ספק מוקפות חומה, וכן בהולך ממקום למקום באופן שמתחייב מספק] – ייתן מתנות לאביונים בשני הימים.

משלוח מנות

פה. חייב כל אדם לשלוח לחבירו משלוח מנות אחד שיש בתוכו שני מיני מאכלים, או שני מיני משקים, או מאכל אחד ומשקה אחד (בעניין **גודל המנות** – ראה בשו"ת שאלה טז).

ישנם ג' אופנים מהודרים: [א] הבעל ייתן לגבאי שיגביה ויזכה עבור אשתו, וטוב שהבעל יודיע לאשתו שנותן בעבורה. **[ב]** בעלה ייתן לה כסף והיא תיתן בעצמה לעני או לגבאי. **[ג]** בעלה ייתן לה כסף, היא תגביה אותו, ותחזיר לו את הכסף כדי שיהיה שליח לתנו לעני או לגבאי.

סט. נחלקו האחרונים האם חובה לחנך **ילדים שהגיעו לגיל חינוך** למצוות מתנות לאביונים. **ובחורים**, אף שסמוכים על שולחן אביהם, חייבים.

וראה בסע' הקודם **שהאופן המהודר הוא שייתן לגבאי שיגביה ויזכה עבור ילדיו** [ולא צריך לפרט לו את שמות הילדים, אך טוב שהאב יודיע לילדיו שנותן בעבורם], **או שהאב ייתן לילדים והם ייתנו לעני או לגבאי.**

למי אפשר לתת מתנות לאביונים

ע. יש הסוברים (ספר מקור חיים לבעל החוו"י סי' תרצד) שיש לתת מתנות לאביונים דוקא **לאביון** ולא **לעני**, והחילוק בין עני לאביון, פירש רש"י (ב"מ קיא:), 'אביון - מעונה מעני, ולשון אביון - האובה ואינו משיג מה שנפשו מתאוה לכל טוב וכו'. ומ"מ **להלכה** נראה שאף דכתיב קרא 'ומתנות לאביונים', **נראה שאביון לאו דוקא, וה"ה עני.**

עא. גדר עני הוא "עד שיהיה לו קרן כדי שיתפרנס הוא ובני ביתו מהריוח" (יו"ד סי' רנג ס"ב), והכוונה שתהיה לו הכנסה קבועה. **ומי שאין לו לשנה הקרובה משכורת מסודרת המספיקה לצרכים קיומיים, לו ולבני ביתו למשך החודש**, הרי הוא בגדר עני.

עב. אפשר לקיים מצות מתנות לאביונים בנתינה לבחור ישיבה שההורים/הישיבה לא מספקים לו את הדברים הנצרכים שיש לשאר הבחורים.

מתנות לאביונים בנתינה לת"ת של ישיבה

עג. בת"ת של ישיבה מקיימים מצות צדקה בהידור של החזקת עניים ת"ח, אך אין מקיימים בה מצות מתנות לאביונים כיון שלא מחלקים את הכסף לעניים בפורים עצמו.

עד. בחורים האוספים כסף לת"ת אינם רשאים ליטול אחוזים לעצמם ללא רשות מהנהלת הישיבה. ואף לגבי הוצאותיהם – **יש לפעול לפי הוראות הנהלת הישיבה.**

זיכוי לעני, ונתינה לגבאי

עה. יש לדאוג שהכסף יגיע לידי העני בפורים. אם אין אפשרות - **יש לזכות בו ביום לעני את שווי הסכום שנתן, ויודיע לעני שזיכו לו, וכדלהלן.**

טבילת כלי המשלוח מנות

הנותן כלי לחברו במשלוח מנות, ישנם מקרים שהכלי טעון טבילה וישנם מקרים שאינו טעון טבילה כדלהלן:

צה. אם מטרתו העיקרית היא נתינת הכלי, והאוכל הוא רק כדי שהכלי יהא יפה ומלא - פטור מטבילה כדין כלי סחורה [ואם בכ"ז רוצה לטבולו, יש לו לזכות את הכלי למקבל ע"י אחר, ויודיע למקבל שהכלי טבול, ואופן זה עדיף מאשר שיטבול וישתמש בעצמו פעם אחת].

צו. אבל אם מניח על הכלי [אפי' בהפסק של נייר] דבר חשוב [כגון דג מבושל, עוגה וכד'] - חשיב שימוש בכלי וצריך לטבולו [אמנם אם מניח בכלי דברים שאינם צריכים לכלי, וכגון שמניח על הצלחת חבילות ממתקים וכד' - אין צריך לטבול את הכלי].

המחזיר משלוח מנות לחברו

איתא בגמ' (מגילה ז): "אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי". ונחלקו רש"י והר"ן בפירוש דברי הגמ': לדעת רש"י - 'זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו, ובשניה סועד חברו עמו'. ולדעת הר"ן - 'שלא היה לאחד מהם כדי שיוכל לשלוח לחברו ולהשאיר לעצמו והיו שולחין כל סעודתן זה לזה כדי לאכול סעודת פורים ולקיים משלוח מנות'.

ובאר הט"ז (סי' תרצה ס"ק ה) שטעמו של רש"י שלא באר כהר"ן כי סובר שכשאדם מחזיר לחברו משלוח מנות אחר שקבל ממנו, לא מקיים מצות משלוח מנות, ע"ש באורו. ונראה שטעמו של רש"י שסבר שהוא כעין פירעון חוב, כמבואר בב"ב קמה לגבי שושבינות שנחשב פירעון חוב, וה"נ כיון שחברו שלח לו ומקובל ששולח בחזרה, אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות.

ולהלכה פסק השו"ע (שם סעי' ד) כדעת הר"ן, ובשעה"צ (שם ס"ק כט) כתב שלא העתיק את דברי הט"ז, כי להלכה אין חוששים לשיטת רש"י.

צז. המחזיר משלוח מנות למי שכבר קיבל ממנו, אף שיש המחמירים שלא יוצא ידי חובה, להלכה נפסק שיוצא בכך ידי חובה [וכמו שנתבאר].

דינים נוספים

צח. שני בחורי ישיבה יכולים להחליף את ארוחתם זה עם זה, ויוצאים בזה ידי חובת משלוח מנות. וה"ה בשני אחים הסמוכים על שולחן אביהם.

צט. משלוח מנות לקטן - יש להסתפק האם אפשר לתת משלוח מנות לילד קטן, האם הוא בגדר 'רעהו',

פו. משלוח מנות צריך לתת דווקא מיני מאכל או משקה, ולא בגדים וחפצים. ובבשר חי שאינו מבושל, נחלקו הפוסקים אם יוצאים בו יד"ח, ולכן יש להקפיד לתת מאכל שראוי לאוכלו כמות שהוא.

פז. שתי חתיכות בשר משני טעמים שונים, כגון מבושל וצלוי נחשבים לשני מינים למשלוח מנות. אך אם חותך בשר אחד לשתי חתיכות, יש לחוש שהן נחשבות למנה אחת (אמנם ע"י ראש יוסף מגילה ז).

פח. שני מיני חטיפים נחשבים לשתי מנות.

פט. שני סוגי בקבוקי יין נחשבים שני מינים, וכן שני סוגי מיצים [אבל לא מים].

צ. אין צריך לשלוח שני מינים מברכות שונות, ורבים טועים בזה.

צא. לדעת רוב הפוסקים נשים חייבות במשלוח מנות. ולגבי ילדים שהגיעו לגיל חינוך, נחלקו האחרונים אם יש לחנכם לזה. ובחורים - אף שסמוכים על שולחן אביהם, יש להחמיר שיתנו משלוח מנות.

צב. לכתחילה יש להחמיר שגם האשה ושאר בני הבית ייקחו ויתנו את המשלוח מנות בעצמם [או ע"י שליח]. ונראה שאינם צריכים לזכות במנות לפני שהם נותנים, מפני שעיקר המצוה היא להעמיד מנות למקבלים (ע"י משנ"ב סי' תרצה ס"ק כה בשם המג"א ס"ק יד, וע"י חיי"א כלל קנה סעי' לג, קיצושי"ע סי' קמב ס"ד).

משלוח מנות ע"י שליח

צג. יש מסתפקים אם צריך לשלוח משלוח מנות דווקא ע"י שליח, כיון דבקרא כתיב 'ומשלוח מנות' (עיי' שו"ת בנין ציון סי' מד, שו"ת האלף לך שלמה או"ח סי' שפג), אך י"א שגם הוא עצמו יכול לתת, ופירשו שהדין של משלוח בא לאפוקי שאין במשלוח מנות מצוה בו יותר מבשלוחו, אך אין צריך לתת דווקא ע"י שליח.

והעיקר להלכה שאין צריך שליח. וגם מי שמחמיר לשלוח שליח, די בשליח שהוא ילד קטן וכדו' אף שילד אינו בר שליחות [החת"ס (גיטין כב): כתב שהיות וכתוב בפסוק 'ומשלוח מנות' - עיקר המצוה היא לתת על ידי שליח, לכן אפשר לשלוח גם ע"י קטן או גוי, כי דווקא במצוה שצריכה להיעשות ע"י האדם בעצמו, צריך שיהיה לשליח כח כמותו, אבל כאן היות שעיקר המצוה לתת על ידי שליח לכן מועיל גם שליח קטן או גוי].

צד. יש לדון בשולח ע"י שליח, האם המשלוח צריך לברר אם אכן השליח נתן, מפני שמשלוח מנות נחשב לדברי קבלה שדינם כדאורייתא, ובמילי דאורייתא לא אמרינן 'חזקה שליח עושה שליחותו' (עירובין לב, שו"ת אחיעזר ח"ג סי' עג). ולמעשה יש להקל בזה.

קיא. כתב המשנ"ב (סוסי" תלו): "כל שלשים יום [קודם פסח] צריך לעיין בכל דבר העושה שלא ישאר בו חמץ באופן שלא יוכל להסירו בנקל".

קיב. יש להתפלל **מנחה** בעוד היום גדול, והמנהג לערוך סעודת פורים לאחר מנחה.

קיג. לכתחילה יש לאכול **פת** בסעודת פורים, ויש לאכול **בשר ולשתות יין** בסעודה זו.

קיד. כתב הרמ"א (סי' תרצה ס"ב) וז"ל: "ורוב הסעודה צריכה להיות **ביום** ולא כמו שנוהגים לעשות את הסעודה סמוך לערב ועיקר הסעודה בליל ט"ו". ולפי"ז יש להקפיד **שישתו יין ויאכלו בשר ביום קודם השקיעה**.

קטו. יש נוהגים לאכול כביצה פת בבוקר ולאכול בשר ולשתות יין, ולאחר מכן הולכים לישון כדי לצאת יד"ח 'חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע' (עי' רמ"א סי' תרצה).

שינוי מקום לעניין ברכה בבחורים העוברים מבית לבית:

קטז. בחורים האוספים כסף ועוברים מבית לבית, ודעתם לאכול ולשתות בבתים נוספים - **מברכים רק בבית הראשון שבו אוכלים ושותים, ואינם צריכים לברך מחדש בכל בית**, כיוון שדינם כהולכי דרכים, ויברכו ברכה אחרונה לאחר האכילה והשתייה האחרונה (סי' קעח ס"ד).

"על הנסים" בברכת המזון

קיז. יש להזכיר "על הנסים" בברכת המזון [אך במעין שלש, לא מזכירים], ואף אם מברך ברכת המזון במוצאי פורים, כיון שאכל כזית פת בפורים - אומר "על הנסים".

קיח. **שכח** לומר "על הנסים" בברכת המזון כיון שיש אומרים שאין חיוב לאכול פת בפורים, אינו חוזר ומברך.

קיט. אם נזכר קודם שאמר "הרחמן הוא יזכנו" יוסיף "הרחמן [הוא] יעשה לנו נסים ונפלאות וכו'" כנ"ל סע' כח.

בשר בקר בפורים

קכ. י"א שחובה לאכול בשר בקר בפורים (שו"ע סי' תרצו סע' ז, מג"א ופמ"ג ס"ק טו. וצ"ע מחולין פג דמשמע דאין חיוב. אולם עי' משנ"ב סי' תקכט ס"ק כ שיש חיוב לאכול בשר).

אכילת פת בסעודת פורים

קכא. י"א שחובה לאכול פת בפורים (שו"ת מהרש"ל סי' מח), ויש המקלים בכך, ולכן אם שכח "על הנסים" אינו חוזר, וכנ"ל (עי' מג"א סי' תרצה ס"ק ט, ובמשנ"ב ס"ק טו).

ואף שיש הסוברים שלא יוצאים ידי חובה בנתינה לקטן (בא"ח פ' תצוה), **להלכה נראה שיוצא ידי חובה**, כי אף קטן בכלל 'רעהו' (עי' ערוך השולחן סי' תרצה סע' יח).

ק. בן השולח לאביו ולהיפך [כשהוא סמוך על שולחן אביו יש בזה פרטים רבים], **ותלמיד השולח לרבו** ולהיפך, יוצאים בנתינה זו ידי חובת מצות משלוח מנות, דהוא בכלל 'רעהו'.

קא. לכתחילה בן כרך ייתן לבן כרך, ובן פרזים ייתן לבן פרזים.

קב. הנוהג פורים בשני הימים מחמת ספק [כגון בערים שהן ספק מוקפות חומה, וכן בהולך ממקום למקום באופן שמתחייב מספק] - דעת הפמ"ג (הובא בבה"ל סי' תרצה ד"ה או) **שישלח מנות בשני הימים**, וכן פסק הכף החיים (סי' תרפח אות כג) בשם האריז"ל [ודלא כהפר"ח (הובא בבה"ל) ששולח רק בפורים דפרזים].

פירות שביעית בפורים

קג. אפשר לתת יין של שביעית כמשלוח מנות, אך אין להחזיר משלוח מנות [למי שכבר שלח לו] יין של שביעית. **ויש להיזהר מאד שלא לשתות יינות של שביעית שלא הופקרו בזמן הביעור.**

מלאכה בפורים

קד. נוהגים שלא לעשות מלאכה בפורים, והעושה מלאכה אינו רואה בה סימן ברכה לעולם.

קה. מלאכה שיש בה שמחה, מלאכה לצורך פורים [ולהלכה בכלל זה כביסה, תספורת ונטילת ציפורניים - ודווקא כשזקוקים להן בפורים], מלאכת מצווה וצרכי רבים - מותרות בפורים.

קו. סחורה מותרת, ששמחה היא לו, אך ראוי למעט בה.

קז. מלאכה המותרת בחול המועד ודאי שמותרת בפורים, שאיסור מלאכה בפורים קל יותר מאיסור מלאכה בחול המועד.

קח. בליל פורים, יש מחלוקת אם נהגו שלא לעשות מלאכה, והמיקל יש לו על מי לסמוך.

סעודת פורים

קט. טוב לעסוק מעט בתורה לפני שמתחיל את סעודת היום. סמך לדבר 'ליהודים היתה אורה ושמחה' אורה זו תורה (רמ"א סי' תרצה ס"ב).

קי. שואלין ודורשין בהלכות פסח ל' יום קודם הפסח, דהיינו ביום פורים עצמו יש להתחיל ללמוד הלכות פסח.

משתה ושמחה בשני הימים

קכב. יש חיוב משתה ושמחה קצת בשני הימים, לבן פרזים ביום ט"ו, ולהיפך (רמ"א סי' תרצה ס"ב), אך לא צריך לאכול פת (שעה"צ שם סק"ד). ולכן בן פרזים צריך לעשות קצת משתה ושמחה בט"ו [גם בלילה וגם ביום (משנ"ב שם ס"ק טז, ולכן ממשיכים את סעודת פורים בליל ט"ו, וכמש"כ הלבוש שם)], ואף ירושלמי חייב לשמוח קצת בי"ד [גם בלילה וגם ביום (נראה עפ"י המשנ"ב הנ"ל)].

שכרות בפורים

קכג. לבני אשכנז אין להשתכר בפורים אלא ישתה יותר מכדי הרגלו וישן, ואף לסוברים בדעת השו"ע שיש חיוב להשתכר - אין להשתכר אם ע"י זה יזלזל במצוה מן המצוות, כנטילת ידיים וברכה וברכת המזון, או שלא יתפלל מנחה או מעריב או שינהג קלות ראש (היי אדם כלל קנה סע' ל, מובא בבה"ל סי' תרצה ד"ה 'עד דלא ידע'). אך המשתכרים בפורים [אף בני אשכנז], אף שע"ז מפסידים ברכת המזון וכדו' - יש להם על מה לסמוך.

מקור הדין - איתא בגמ' (מגילה ז): "אמר רבא, חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". והשו"ע (סי' תרצה ס"ב) העתיק דברי הגמרא כלשונוה. ובפשטות דעת השו"ע שיש חיוב להשתכר 'עד דלא ידע' [וכן נראה שהרמ"א הבין בדעת השו"ע. אולם יש לדון שאף דעת השו"ע שאין להשתכר, וסמך על מה שהביא בב"י בשם הארחות חיים (הל' מגילה סי' לח) שאין להשתכר אלא שישתה יותר מכדי הרגלו]. אמנם אם ע"י שתיית היין יגרם שיזלזל במצוות וכנ"ל בחיי אדם - אין להשתכר. ולכן אף בני ספרד לא נהגו להשתכר.

וכתב הרמב"ם (הל' מגילה פ"ב הט"ו) "ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרות". ומלשון הרמב"ם נראה שצריך לשתות כזו כמות של יין שעל ידה ירדם.

אמנם הרמ"א פסק (ע"פ המהר"י ברין שהובא בדרכי משה, והמהר"ל המצויין ברמ"א הוא ט"ס): "וי"א דאין צריך להשתכר כ"כ אלא ישתה יותר מלימודו וישן, ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי". ובפשטות נראה שכוונתו שישתה יין יותר מכדי הרגלו ועל ידי שישן אינו יודע להבחין בין ארור המן וכו'. דהיינו שלפי הרמב"ם צריך לשתות כמות יין עד שמתוך היין ירדם, ולפי הרמ"א סגי ששותה יותר מכדי הרגלו והולך לישון ובזה מקיים המצוה. ונפק"מ בין הרמב"ם למהר"י ברין שלרמב"ם אין השינה צריכה להיות ביום, ולפי מהר"י ברין צריכה להיות דוקא ביום. אמנם בדברי המהר"י ברין שהובא בדרכי משה משמע כהרמב"ם, וצ"ע. אכן נראה שביאור דברי הרמ"א הוא כמו שמבואר היטב בדרכי משה הארוך, שם הביא דברי ה'כל בו' (והארחות חיים, פורים אות לח) הסוברים שאין להשתכר כלל, והשכרות

הוא איסור גדול ואין לך עבירה גדולה ממנו, אלא ישתה מעט יותר מלימודו, וחייבר דעתם עם דעת מהר"י ברין הנ"ל, ויש כאן שני עניינים - לשתות יותר מלימודו, וכן לישון כדי שע"י השינה לא יבחין בין ארור המן וכו'. ואם כן צריך לדעת הרמ"א להקפיד לישון ביום הפורים.

והנה בכל בו (הלכות פורים סי' מה) שהוא מקורו של הרמ"א כתוב שישתה יותר מלימודו כדי שירבה לשמוח, אבל ברמ"א לא העתיק מילים אלו כי לשיטתו ה'עד דלא ידע' מתקיים ע"י השינה.

ולמעשה האופן המהודר הוא לאכול כביצה פת בבוקר ולאכול בשר ולשתות יין ולישון כדי לצאת ידי חובת "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע".

ולימוד זכות על המקלים בזה ששותים רק מעט יין ואינם ישנים אחר כך הוא כשיטת רבינו אפרים (הובאה בר"ן מגילה ז) הסובר שאחרי ששחטיה רבה לר' זירא בטלה מצות השתיה [וכ"כ הט"ז (סי' תרצה ס"ק ב) בדעת הרמ"א וכ"כ הפר"ח (שם)], או מטעם החיי"א הנ"ל.

קכד. ההתבשמות היא משתיית יין (רש"י מגילה ז, רמב"ם פ"ב מהל' מגילה הט"ו, אבודרהם סדר תפילת פורים, שו"ע סי' תרצו ס"ז), ואם קשה להתבשם מיין, יתבשם משאר משקאות חריפים.

קכה. נשים וקטנים אינם חייבים בשתיית יין (ע"י כתובות סה, ומשנ"ב סי' קע"ק יג לעניין שכרות בנשים).

קכו. ברכת הטוב והמטיב על יין: השותה יין, ומביאים לפניו יין נוסף משובח יותר מהמין הראשון ששתה, אע"פ שלא מברך על היין השני ברכת "בורא פרי הגפן", ישנם אופנים מסוימים שצריך לברך לפני שתיית היין השני ברכת הטוב והמטיב.

אך יש לדעת כי כדי לברך הטוב והמטיב על היין השני צריך לכתחילה צירוף של תשעה תנאים (התבאר בפירוט בקו בית ההוראה - שלוחה 29). וכיון שאין הדבר מצוי שיצטרפו כל התנאים כולם יחד, על כן למעשה לא מברכים ברכה זו.

דיני שתוי ושיכור לתפילה, ברכת המזון ושאר ברכות בפורים [בשאר ימות השנה הדין שונה]

קכז. שתוי שיכול לדבר כהוגן מותר לו לכתחילה להתפלל, וכל שכן לומר שאר ברכות (סי' צט).

קכח. אם יכול להתפלל רק ע"י סידור, אם התפלל תפילתו תפילה (ע"י שם סעיף ג ומשנ"ב שם ס"ק יז).

קכט. שיכור שאינו יכול לדבר [גם מתוך הסידור] ללא גמגום לפני המלך או אדם נכבד, אסור לו להתפלל, ואפילו בדיעבד לא יצא, וצריך להתפלל

ב. ירושלמי שהגיע לפרזים במהלך ליל י"ד או לפניו, על דעת להישאר שם לפחות עד עלה"ש של יום י"ד, וכך באמת עשה - חיובו בי"ד התבאר לעיל (סע' א, אותיות א-ב), לקמן יתבאר חיובו בי"ד:

[אות א] אם חזר לירושלים לפני השקיעה של ליל ט"ו - חייב גם בט"ו, ונראה שאף אפשר לברך על קריאת המגילה [בלא 'שהחיינו']:

[אות ב] אם חזר לירושלים במהלך ליל ט"ו [לאחר השקיעה קודם עלות השחר], ונשאר שם עד לאחר עלה"ש - חייב בט"ו מספק. ולכך עליו לקרוא שוב מגילה ללא ברכה, וכן לקיים שוב את מצוות היום מספק, אך אינו אומר "על הנסים" [את קריאת המגילה של ליל ט"ו, יכול לקרוא בפרזים או בדרך לירושלים. וכמו כן, כשקורא בירושלים, אינו יכול להוציא יד"ח את בני ירושלים החייבים בוודאי, מאחר והוא מחויב מספק בלבד].

ג. ירושלמי שהגיע לפרזים על דעת לחזור לירושלים לאחר עלה"ש של יום י"ד, ולבסוף נמלך וחזר קודם - להלן יתבאר חיובו בי"ד:

[אות א] אם הגיע לפרזים לפני השקיעה של ליל י"ד, על דעת להישאר שם עד לאחר עלה"ש, ולבסוף נמלך ויצא מהפרזים לפני עלה"ש - מתחייב בי"ד מספק, ויקרא ללא ברכה בלילה וביום [ויכול לקרוא אף בירושלים], ויקיים את שאר המצוות מספק [ולכתחילה ייתן משלוח מנות ומתנות לאביונים לבן פרזים], אך לא יאמר "על הנסים".

[אות ב] אם הגיע לפרזים בליל י"ד לאחר השקיעה, על דעת להישאר שם עד לאחר עלה"ש, ולבסוף נמלך ויצא מהפרזים לפני עלה"ש - פטור לגמרי מי"ד³.

ד. ירושלמי שהגיע לפרזים במהלך ליל י"ד או לפניו, על דעת לחזור לירושלים לפני עלה"ש של יום י"ד - להלן יתבאר חיובו בי"ד:

[אות א] אם גם בשעה שיצא מביתו ובין בעת השקיעה היה בדעתו לחזור במשך ליל י"ד לירושלים, וכך באמת עשה - פטור לגמרי מי"ד.

שנית אחר שיפוג יינו. ולגבי ברכת המזון, לכתחילה יש לברך ברכת המזון לפני שמגיע למצב זה, אך אם כבר הגיע לשכרות כזו לפני שהספיק לברך, **יכול בדיעבד לברך ברכת המזון**, ושאר ברכות יכול לברך לכתחילה. ולענין **זימון** - מצטרף לזימון שלושה אך לא לזימון עשרה.

קל. שיכור כלוט [דהיינו שעושה ואינו יודע מה עושה, כרמב"ם הל' מכירה פכ"ט הי"ח, ובח"מ סי' רלה סע' כב], דינו כשוטה ופטור מכל המצוות, ואם התפלל או ברך - לא יצא יד"ח וחוזר ומברך [אם עדיין לא עבר שיעור עיכול] [משנ"ב סי' קפה ס"ק ו, סי' צט ס"ק יא, רמב"ם הל' נזירות פ"א הי"ב, עירובין סה].

דיני בן עיר ובן כרך **ירושלמי שהגיע לפרזים**

א. חיובו בי"ד תלוי בזמן הגעתו לפרזים, ובדעתו עד מתי להישאר שם (לטעמי הדינים עי' הערה¹):

[אות א] ירושלמי שהגיע לפרזים לפני השקיעה של י"ד, וגם בשעת יציאתו מירושלים וגם בתחילת הלילה, היה בדעתו להישאר בפרזים עד לאחר עלות השחר של י"ד, וכך באמת עשה - קורא בברכה. אם לא נשאר בפועל בפרזים בעלות השחר, ראה להלן (סע' ג אות א). לגבי חיובו בט"ו, ראה להלן (סע' ב).

[אות ב] ירושלמי שהגיע לפרזים לאחר השקיעה של י"ד, על דעת להישאר שם לפחות עד עלה"ש - יקרא ללא ברכה², ויקיים את שאר מצוות היום מספק, אך לא יאמר "על הנסים". אם לא נשאר בפועל בפרזים בעלות השחר, ראה דינו להלן (סע' ג אות ב). לגבי חיובו בט"ו, ראה להלן (סע' ב).

[אות ג] באופנים הנ"ל [כלומר, ירושלמי שהגיע לפרזים בליל י"ד, בין אם הגיע לפני השקיעה ובין לאחריה], אם הגיע על דעת לחזור לירושלים לפני עלה"ש של יום י"ד - ראה להלן (סע' ד).

[אות ד] ירושלמי שהגיע לפרזים לאחר עלות השחר של י"ד - אינו מתחייב כלל בי"ד. לגבי חיובו בט"ו, ראה להלן (סע' ה).

פרטי דינים

¹ כדי שירושלמי שמגיע לפרזים ליום י"ד יתחייב בוודאי בפורים דפרזים, צריך שיתקיימו כל ארבעת התנאים דלהלן [אם אחד מהם לא מתקיים - הוא מתחייב רק מספק, וכדלהלן]:

[א] שבשעה שיוצא מירושלים תהיה דעתו להישאר בפרזים לפחות עד עלות השחר של יום י"ד [עפ"י משנ"ב סי' תרפ"ח ס"ק יב].

[ב] שגגיע לפרזים לפני השקיעה של ליל י"ד [עפ"י חזו"א סי' קנב].

[ג] שבשקיעה של ליל י"ד [כשנמצא כבר בפרזים] לא נמלך בדעתו,

ועדיין דעתו להישאר שם לפחות עד עלות השחר [עפ"י חזו"א שם].

[ד] שנשאר בפועל בפרזים עד עלות השחר של י"ד [עפ"י משנ"ב שם].

² ויקרא דווקא לאחר שגיע לפרזים, אך לא בדרך לפרזים או בירושלים, כיון שעדיין לא חל עליו שם "בן פרזים".

³ והטעם הוא משום ממ"נ, לחזו"א אינו מתחייב כי לא היה בשקיעה בפרזים, ולמשנ"ב אינו מתחייב כי עד עלה"ש כבר חזר למוקפים.

בן פרזים שהגיע לירושלים

ו. חיובו בי"ד וט"ו תלוי בזמן הגעתו לירושלים:

[אות א] בן פרזים שהגיע לירושלים לאחר עלות השחר של יום ט"ו - אינו חייב במצוות היום פעם נוספת.

[אות ב] בן פרזים שהגיע לירושלים לפני השקיעה של ליל י"ד - הדבר תלוי עד מתי היה בדעתו להישאר שם:

- אם גם בשעה שיצא מביתו וגם בשקיעת ליל י"ד, היה בדעתו להישאר בירושלים עד אחרי עלה"ש של יום ט"ו, וכך באמת עשה - דינו כירושלמי גמור, הפטור מי"ד וחייב בט"ו.⁶

- אך אם היה בדעתו לצאת מירושלים לפני עלות השחר של ט"ו, וכך באמת עשה - חייב בי"ד [למרות שהוא נמצא בירושלים], ועליו לקרוא [או לשמוע מן פרזים אחר] שם את המגילה בברכה, ולקיים את שאר מצות היום [ולכתחילה ייתן משלוח מנות ומתנות לאביונים לבן פרזים].⁷

- אם היה בדעתו לצאת מירושלים לפני עלות השחר של ט"ו, אך בפועל לא חזר עד לאחר עלה"ש של ט"ו - הדבר תלוי בסיבת אי חזרתו, ויתבאר להלן (סע' ז):

[אות ג] בן פרזים שיצא מהפרזים רק לאחר השקיעה של ליל י"ד - חייב בי"ד (וראה הערה⁸), ויקרא את המגילה בי"ד בברכה, אף שנמצא בירושלים. [לכתחילה ייתן משלוח מנות ומתנות לאביונים לבן פרזים]. ולגבי חיובו בט"ו, הדבר תלוי עד מתי בדעתו להישאר בירושלים, ויתבאר להלן (פרטי דינים, סע' ח).

פרטי דינים

ז. בן פרזים שהגיע לירושלים לפני השקיעה של ליל י"ד, והיה בדעתו לצאת מירושלים לפני עלה"ש של ט"ו, אך בפועל נשאר בירושלים עד לאחר עלה"ש של ט"ו - הדבר תלוי בסיבת אי חזרתו לפרזים:

- אם לא חזר מחמת סיבת אונס [וכגון שהמתין למונית שהייתה אמורה להגיע לפני עלה"ש, ולא הגיעה] - דינו כמי שיצא מירושלים לפני עלות

[אות ב] אם בסוף לא חזר - הדבר תלוי בסיבת אי חזרתו:

- אם לא חזר משום שנמלך והחליט מרצונו להישאר בפרזים עד לאחר עלה"ש - מתחייב בי"ד מספק⁴ ויקרא ללא ברכה, אך לא יאמר "על הנסים".

- אך אם לא חזר משום שנאנס [וכגון שהמתין למונית שהייתה אמורה להגיע לפני עלה"ש, ולא הגיעה], אם גם בעת השקיעה היה בדעתו לחזור לפני עלה"ש של יום י"ד - פטור לגמרי מי"ד.

- ונראה שאם החליט מחמת סיבת אונס להישאר בפרזים, יש להחמיר שדינו כנמלך ולא כנאנס, ולכן מתחייב מספק.

ה. ירושלמי שהגיע לפרזים לאחר עלות השחר של יום י"ד ואילך - לעיל (סע' א, אות ד) התבאר שפטור מי"ד, ולהלן יתבאר חיובו בט"ו:

אם יצא מביתו לאחר השקיעה של ליל ט"ו - חייב בט"ו בוודאי [ויכול לקרוא אפילו בפרזים, ולכתחילה ייתן משלוח מנות ומתנות לאביונים לאדם ירושלמי].

אך אם יצא במשך יום י"ד לאחר עלות השחר - הדבר תלוי מתי תכנן לחזור לירושלים:

- אם היה בדעתו לחזור לירושלים לפני עלה"ש של יום ט"ו, וכך באמת עשה [וה"ה] אם התעכב בפרזים לאחר עלה"ש מחמת סיבת אונס] - חייב בוודאי בט"ו, ויכול לקרוא את המגילה בברכה ולקיים את שאר מצוות היום אף שהוא עדיין בפרזים [ואם נתעכב אחר עלה"ש - לכתחילה ייתן משלוח מנות ומתנות לאביונים לאדם ירושלמי].

- אך אם היה בדעתו להישאר בפרזים עד אחר עלה"ש של יום ט"ו, אף אם כך באמת עשה - חייב בט"ו מספק⁵. ולכן עליו לקרוא את המגילה בליל וביום ט"ו ללא ברכה [אפי' אם הוא בפרזים], ולקיים את שאר מצוות היום מספק, ולא לומר "על הנסים" [אבל אין לעשות כן, משום שיש שיטות שהפסיד לגמרי מצות פורים].

⁷ ואין חוששים לשיטת הרא"ש הסובר שחייב בט"ו.
⁸ שכיין שהיה בשקיעה של ליל י"ד בפרזים, מתחייב כפרזים בי"ד, ואף אם מראש היה בדעתו לצאת לאחמ"כ לירושלים, וכך באמת הוא עשה, ואף אם בדעתו להישאר בירושלים עד לאחר עלה"ש של ט"ו - בכל אופן מתחייב כפרזים.

⁴ מתחייב אפי' שבשעה שיצא מביתו היה בדעתו לחזור לירושלים במשך ליל י"ד, אך רק מספק אפי' שכבר בזמן השקיעה נמלך והחליט להישאר בפרזים.

⁵ משום שיתכן שא"א להיפטר מב' הימים.

⁶ מפני שבאופן זה מתקיימים כל ד' התנאים האמורים בהערה 1.

השחר, הפטור מט"ו [וחייב בי"ד (ולעניין דיניו בי"ד, ראה לעיל סע' 1 אות ב, בנק' השניה)].

• אך אם לא חזר מחמת **שנמלך מרצונו** והחליט להתעכב בירושלים שלא מחמת אונס - דינו כספק פרוז ספק מוקף, ויקרא מגילה בט"ו ללא ברכה, ולא יזכיר "על הנסים".

• אם **החליט להתעכב מחמת סיבת אונס**, נראה שיש להחמיר שדינו כנמלך, ולא כמי שהתעכב מחמת אונס, ולכן חייב מספק.

ח. בן פרזים שנכנס לירושלים לאחר השקיעה של ליל י"ד [ולפיכך התחייב בפורים דפרזים] - חיובו בט"ו תלוי עד מתי בדעתו להישאר בירושלים:

• **אם דעתו לצאת מירושלים ולחזור לפרזים לפני עלות השחר של ט"ו, וכך באמת עשה** - אינו מתחייב בט"ו⁹.

• **אך אם נשאר בירושלים עד לאחר עלות השחר של ט"ו** - מתחייב בט"ו מספק, ולכן יקרא שוב מגילה בירושלים¹⁰ ללא ברכה [אינו יכול להוציא יד"ח את בני ירושלים החייבים בוודאי], ויקיים את שאר מצוות היום, אך לא יזכיר "על הנסים" [וא"א למחות במי שמקל שלא לקרוא את המגילה בט"ו כלל באופן הנ"ל].

דיני בחורי ישיבות

בחורי ישיבות המתגוררים בעיר פרוזה ולומדים בירושלים, או להיפך - נחשבים גם כפרוזים וגם כמוקפים, ומחמת כך יש להם דינים מיוחדים, וכדלקמן:

בחור שגר בפרזים ולומד בירושלים:

ט. בחור שגר בפרזים ולומד בירושלים, ונמצא בשקיעה של ליל י"ד בישיבה בירושלים, וחוזר לביתו שבפרזים במשך הלילה, וחוזר שוב לישיבה

⁹ ואין חוששים לשיטת הרא"ש הסובר שחייב בט"ו.

¹⁰ דווקא לאחר שהגיע לירושלים, אך אינו יכול לקרוא בדרך לירושלים או בפרזים, כיון שעדיין לא חל עליו שם "בן כרך" (עי' שו"ת הרשב"א ח"ג סי' תיד).

¹¹ יש להסתפק בבחור ישיבה שגר בפרזים ולומד בירושלים - האם דינו כפרוז [כבית הוריו] או שדינו כמוקף [הישיבה שלומד בה].

והנה אם דינו כפרוז, נמצא שכאשר מגיע לפרזים במהלך הלילה מתחייב בוודאי כפרוזים, ועל כן יכול לעשות כן אף לכתחילה, ואילו אם דינו כמוקף הרי שלדעת המשנ"ב מתחייב בוודאי בפורים דפרזים, ואילו לדעת החזו"א אינו מתחייב בפורים דפרזים, כיוון שלא היה בתחילת הלילה בפרזים, וכאשר חוזר לירושלים מתחייב מספק כמוקפים, ויתכן

בירושלים ביום ט"ו - מחויב בי"ד בוודאי, ולכן קורא ביום י"ד בברכה [ויכול לקרוא אף בעודו בירושלים או בדרכו לפרזים], ופטור מט"ו [וראה בהערה לעניין חשש ביטול מצות פורים באופן זה¹¹].

י. בחור שגר בפרזים ולומד בירושלים, שהגיע לביתו בתענית אסתר או במהלך ליל י"ד, וחוזר לישיבה במהלך יום י"ד או ליל ט"ו - מתחייב בי"ד בוודאי, וחיובו בט"ו תלוי בזמן הגעתו לירושלים:

• **אם הגיע לפני שקיעת ליל ט"ו** - מחויב בט"ו בוודאי, וקורא את המגילה שוב בברכה [ללא 'שהחיינו'].

• **אך אם הגיע לאחר שקיעת ליל ט"ו [ולפני עלה"ש]** - מתחייב בט"ו מספק, וקורא את המגילה שוב ללא ברכה [ויכול לקרוא אף בעודו בפרזים או בדרך לירושלים], ויקיים את כל מצוות היום פעם נוספת [ובכל אופן - יזהר שלא להתחיל לאכול אחרי השקיעה, לפני ששומע מגילה בליל ט"ו, אך בטעימה יש להקל].

בחור שגר בירושלים ולומד בפרזים:

יא. בחור המתגורר בירושלים ולומד בפרזים, ושוהה בכניסת ליל י"ד בפרזים אך נוסע לביתו בירושלים במהלך ליל/יום י"ד או ליל ט"ו - מתחייב בי"ד בוודאי, וחיובו בט"ו תלוי בזמן הגעתו לירושלים:

• **אם הגיע לפני שקיעת ליל ט"ו** - מחויב בט"ו בוודאי.

• **אך אם הגיע לאחר שקיעת ליל ט"ו** - מתחייב בט"ו מספק¹², וראה את פרטי הדין לעיל (סוף סע' י).

בחור שגר ולומד בפרזים:

יב. בחור שגר ולומד בפרזים, ונוסע בליל ט"ו לירושלים - עליו לקרוא את המגילה רק לאחר שיגיע לירושלים, ולא בדרך אליה.

שהפסיד מצוות הפורים, על כן לכתחילה נכון שיגיע לביתו קודם כניסת ליל י"ד.

אולם למעשה נראה שבחור ישיבה זה נחשב גם כפרוז וגם כמוקף, ועל כן יכול להגיע לכתחילה לביתו במשך הלילה, ומתחייב בוודאי בפרזים [ויכול לקרוא מגילה בליל י"ד אף בהיותו בירושלים], וכשחוזר לירושלים נפטר לגמרי ממוקפים.

¹² עפ"י המבואר לעיל שבחור ישיבה הלומד בפרזים דינו גם כפרוז וגם כמוקף, נראה שאפי' אם חזר במהלך ליל י"ד, דינו כדיון כל פרוז ששהה בכניסת ליל י"ד בפרזים, ונסע לאחמ"כ במהלך הלילה לירושלים, שנתחייב כבר בי"ד. ומאידך גיסא דינו גם כמוקף שהתחייב בפרזים וחזר לירושלים, שאם חזר קודם ליל ט"ו חייב בט"ו בוודאי, ואם חזר במשך ליל ט"ו חייב בט"ו מספק.

הלכות ודקדוקים בקריאת המגילה

[ההלכות דלהלן – בין לקורא ביחיד ובין קורא לציבור]

קלא. בין פסוק לפסוק **יפסיק רק כדי נשימה**, מפני צריך לקרותה כאגרת.

קלב. כשאומר "**בלילה הוא נדדה**" (ו, א) יגביה קולו, כי שם מתחיל הנס.

קלג. כשאומר "**האגרת הזאת**" (ט, כו) ינענע את המגילה, ויש נוהגים שאף שגם השומעים שבידם מגילה כשרה ינענעו (והדבר תלוי בגדרי "שומע כעונה" ואכמ"ל).

קלד. נוהגים שהציבור אומר בקול רם את פסוקי הגאולה דלהלן, והבעל קורא חוזר וקורא אחריהם: "איש יהודי" (ב, ה), [לספרדים - "בלילה הוא" (ו, א)] "ומרדכי יצא" (ח, טו), "ליהודים היתה אורה" (ח, טז), "כי מרדכי היהודי" (י, ג).

קלה. אשכנזים נוהגים שהציבור אומר את עשרת בני המן מ"חמש מאות איש" (ט, ו) עד "עשרת" (ט, י) ועד בכלל (נוהג כצאן יוסף פורים סי', אולם עי' משנ"ב סי' תרצ"ק"ב), ונהגו לאומרם **בנשימה אחת** [אך מן הדין אין צורך שהציבור יאמר בנשימה אחת, כי יוצאים ידי חובה בכך מהבעל קורא (והדבר תלוי בגדרי "שומע כעונה" ואכמ"ל)].

קלו. בני אשכנז נוהגים לקרוא מילים אלו במנגינה של איכה: "וכלים מכלים שונים" (א, ז), "אשר הגלה מירושלים אשר הגלה נבוכדנצר מלך בבל" (ב, ו), "והמלך והמן ישבו לשתות.. זעקה גדולה ומרה" (ג, טו - טז), "אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספד וכו'" (ד, ג), "וכאשר אבדתי אבדתי" (ד, טז), "כי נמכרנו אני ועמי" (ז, ד), "כי איככה אוכל וראיתי.. באבדן מולדתי" (ח, ו).

קלז. י"א שכשקוראים במגילה "ליהודים היתה אורה וכו' ויקר", ימשמש בתפילין של יד ושל ראש וינשקם (בא"ח וכה"ח סי' תרצ), וכן נהגו הספרדים והחסידיים.

קלח. יש מקפידים לכוון בפסוק האחרון - **שלא לצאת ידי חובה בקריאה מתוך חומש אלא לצאת רק בשמיעת הפסוק מהבעל קורא**. וטעמם הוא דכיון שפס' זה מסיים את המגילה, אזי מיד לאחר שקוראו בפיו יצא ידי חובה [שהרי הקורא מיעוט בעל פה יצא בדיעבד], ונמצא שקרא פס' אחד מן החומש. ולכן יש מקפידים לכוון להדיא שלא לצאת יד"ח בקריאה מהחומש, אלא רק לצאת בשמיעה מהבעל קורא, כדי לצאת יד"ח לכתחילה.

אך להלכה אין צריך לכוון מפורש לזה, כיון שיש אומדנא שוודאי אינו מכוון לצאת יד"ח בקריאתו מהחומש, משום שרוצה לצאת לכתחילה.

ספיקות במסורת הקריאה

קלט. את הפסוק "אשר נתן המלך" (ח, יא) קוראים שתי פעמים - פעם ראשונה "**להרג**" בלא וא"ו, ופעם שניה "**ולהרג**" עם וא"ו. וכן את הפסוק "נקהלו היהודים" (ט, ב) קוראים ב' פעמים - פעם ראשונה "**בפניהם**" עם ביי"ת ופעם שניה "**לפניהם**" עם למ"ד [ויש שאין חוזרים על כל הפסוק].

אם טעה וקרא רק אחד מהם - אינו מעכב [והעיקר להלכה זה "ולהרג" ו"לפניהם"].

קרי וכתיב במגילה

קמ. בפסוקים אלו יש לקרוא הקרי בלבד (עי' נדרים לז):

[פרק ג פס' ז] ויהי באמרם (כתיב) **כְּאִמְרָם** (קרי) אֶלְיוּ".

[פרק ט פס' יט] הַיְהוּדִים הפרוזים (כתיב) הַפְּרֹזִים (קרי) הַיְשָׁבִים".

[פרק ט פס' כז] קִיְמוּ וקבל (כתיב) וּקְבִלוּ (קרי) הַיְהוּדִים".

אם טעה וקרא הכתיב בלבד, למעשה נראה שלא צריך לחזור (ועי' שו"ע או"ח סי' קמא ס"ח).

דיני טעות בקריאה

קמא. בשולחן ערוך (סי' תרצ סעי' יד) נפסק בסתם מדברי הירושלמי **ש'אין מדקדקים בטעויותיה', ומשמע שבכל אופן**. ומובאת שם דעת י"א שהיינו דוקא בטעות שאינה משנה את המשמעות כגון 'יהודיים - יהודים' (פרק ד פס' ז, ובעוד חמשה מקומות), **אבל בטעות המשנה את המשמעות כגון 'יושב - ישב', ו'נופל - נפלי'** הוי כאילו חיסר אותה מילה וצריך לחזור ולקרותה כסדר (משנ"ב שם ס"ק בא).

אם חיסר מילה שאינה משנה את המשמעות ולא אמרה כלל וסיים את המגילה, לדעת רוב הפוסקים צריך גם לברך שנית על הקריאה, אך יש לחוש לדעת הרא"ח ז' (בה"ל שם ד"ה 'אין מדקדקין'), שסובר שמילה שאינה משנה את המשמעות אינה מעכבת ואפי' לחזור אי"צ, ולכן למעשה צריך לחזור ולקרא את המגילה בלא ברכה.

אם חיסר אות אחת המשנה את המשמעות בקריאתו או בשמיעתו - צריך לחזור, ואם סיים את קריאת המגילה - חוזר מהיכן שטעה, ואם הסיח דעתו יחזור ויברך [ויש להסתפק אם חוזר לתחילת המגילה].

חיסר אות אחת שאינה משנה את המשמעות - יש להקל שאינו חוזר [ואם ספק אם משנה את המשמעות יחזור ויקרא בלא ברכה].

דקדוקים בקריאה

קמב. בפסוקים להלן יש להקפיד על ניקוד המילים המודגשות, ויש לדון שהם לעיכובא לדעת הי"א בשו"ע (סי' תרצ סע' יד), **ולהלן רשימת טעויות נפוצות:**

[פרק א פסוק יז] "כי יצא דבר המלכה על כל הנשים"

[פרק א פסוק יט] "ויכתב בדתי פרס ומדי".

[פרק א פסוק כ] "אשר יעשה בכל מלכותו".

[פרק ב פס' ג] "ויפקד... ויקבצו".

[פרק ב פס' ו] "אשר הגלה מירושלים עם הגלה אשר הגלתה עם יכניה מלך יהודה אשר הגלה" – להקפיד על הניקוד המשתנה ג"פ במילה 'הגלה' בפסוק זה.

[פרק ב פסוק יא] "ומה יעשה בה" [וכן בפרק ו פסוק ט ופסוק יא].

[פרק ב פס' יט] "ומרדכי ישב בשער המלך".

[פרק ב פס' כ] "אסתר עשה".

[פרק ב פס' כג] "ויבקש הדבר וימצא ויתלו שניהם על עץ ויכתב".

[פרק ג פסוק ח] "ולמלך אין שוה להניחם" [וכן בפרק ה פסוק יג, ופרק ז פסוק ד].

[פרק ג פסוק ט] "יכתב לאבדם".

[פרק ג פס' יב] "ויקראו ספרי המלך... ויכתב ככל אשר צוה... ונחתם בטבעת המלך".

[פרק ד פס' ח] "כתב הדת אשר נתן בשושן".

[פרק ה פס' ו] "עד חצי המלכות ותעש".

[פרק ה פס' יד] "אמר למלך ויתלו".

[פרק ו פס' א] "ויהיו נקראים לפני המלך".

[פרק ו פס' ב] "וימצא כתוב".

[פרק ו פסוק ח] "ואשר נתן כתר מלכות בראשו".

[פרק ו פס' יב] "וישב מרדכי אל שער המלך".

[פרק ז פס' ח] "והמן נפל על המטה".

[פרק ז פסוק י] "ויתלו את המן".

[פרק ח פסוק ה] "יכתב להשיב את הספרים".

[פרק ח פס' ט] "ויקראו ספרי המלך... ויכתב ככל אשר צוה".

[פרק ח פסוק י] "ויכתב בשם המלך... ויחתם".

[פרק ט פס' יד] "ותנתן דת בשושן".

[פרק ט פס' טז] "המלך נקהלו ועמד... והרג בשגאיהם".

[פרק ט פס' יז] "ועשה אתו".

[פרק ט פסוק כ] "ויכתב מרדכי את הדברים האלה".

[פרק ט פסוק לא] "כאשר קים עליהם מרדכי היהודי" [וכן בפס' לב].

קמג. יש לדון שטעויות אלו מעכבות, כמו שקרא "ישב" במקום "יושב" או "נפל" במקום "נופל" (משנ"ב ס"ק נא לדעת הי"א בשו"ע שם), ואף שיש לחלק קצת ולומר שטעויות אלו של עבר הווה ועתיד בשאר המילים הנ"ל פחות משמעותיות מ'יושב – ישב' ו'נופל – נפל' שהם שינויים ממש בסיפור הדברים, מ"מ **למעשה יש לחוש להחמיר** בשאר המילים הנ"ל.

אמנם אם כבר סיים את המגילה - נראה שיש להקל בהרבה מטעויות אלו כדעה הראשונה בשו"ע (שם סע' יד, ועי' ערוך השולחן שם סע' כ), שזה אינו מעכב כיון שבסתם ויש עיקר ההלכה כסתם (עי' משנ"ב ס' לט סק"ד) ובפרט במילים הנ"ל שיש לדון בהם. אולם במילים 'יושב – ישב' ו'נופל – נפל' וכיוצא ב'יש להחמיר כמו שכתב הבה"ל, ובשעת הדחק יש להקל כדעת ערה"ש שאף במילים אלו אפשר לסמוך על הדעה הראשונה בשו"ע.

דקדוקים נוספים [יש להקפיד על ניקוד המילים, אך אינו מעכב]:

[פרק א פס' ו] "על רצפת בהט". ואם אמר "רצפת" בפ"ה דגושה - יצא ידי חובה.

[פרק ב פס' יג-יד] "ובזה הנערה באה וכו' בערב היא באה, ויבקר היא שבה" במלרע, בשונה מ- "להביא את ושת" המלכה לפניו ולא באה" [פרק א' פס' יז], שהוא במלעיל. ואם טעה - יצא ידי חובה, וכן כל מלעיל ומלרע - אינו מעכב.

[פרק ד פס' א] "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה". ואם קרא "נעשה" - יצא ידי חובה (עי' נחמיה ה, יח). וכן פעמיים בפרק ו פסוק ג "מה נעשה יקר וגדולה... לא נעשה עמו דבר".

החליף בין "כל" בקמ"ץ ל"כל" בחולם - אינו מעכב. יש ליזהר לקרוא מתוך הכתב את ה"ואת" השייך לבן המן הכתוב בסמוך אליו.

כללי ניקוד השם "מרדכי": אם מופיע באמצע הפסוק - מנוקד 'מרדכי', מלבד [פרק ד פס' יב] "ויגידו למרדכי" אף שהוא באמצע פסוק. ובסוף פסוק קוראים בניקוד 'מרדכי'. וכן כל מקום שכתוב באתנחתא, נקרא בניקוד 'מרדכי'.

כללי ניקוד השם "הגי": כשמופיע במקום שכתוב באתנחתא [פרק ב אמצע פסוק ח] קוראים בניקוד "הגי", וכשמופיע באמצע פסוק [שם סוף פסוק ח וכן פסוק טו] קוראים בניקוד "הגי".

סוס"ק ב), סדר היום (הל' פורים), מג"א ומשנ"ב (סי' תרפט ס"ק א), חיי"א (כלל קנה ס"ז), קיצוש"ע (סי' קמא ס"ז), כה"ח (סי' תרפז ס"ק יב).

ב. ברכת "הרב את ריבנו" - בעמידה או בישיבה.

תשובה: מן הדין - אפשר לברך בישיבה כדין ברכות השבח, אך טוב לעמוד (בא"ח הל' פורים ס"ד וסעי' יב, רב פעלים ח"ד סי' לז).

ג. שאלה: האם בחור בן שלוש עשרה שלא ידוע אם הביא שתי שערות, יכול להוציא גברים ונשים בקריאת המגילה בלילה וביום.

תשובה: בלילה יכול לקרוא ולהוציא גברים ונשים, וביום מוציא נשים, ובגברים יל"ע.

מקור: יסוד הספק הוא דקי"ל דחזקה דרבא מהני רק לדרבנן ולא לדאורייתא, וקריאת מגילה שמא היו כדאורייתא כיון שחיובו מהכתובים דהוי כדברי קבלה.

טעם הדין הוא מפני שמצינו שנחלקו הראשונים האם קריאת המגילה הוי כדרבנן או כדברי קבלה, לגבי ספק מוקפות חומה - שדעת הרמב"ן והריטב"א והר"ן (מגילה ה) שהוי ככל ספק דרבנן, ובשאלות (בהעמק שאלה שאילתא לה) כתב דהוי כדאורייתא, וכן לגבי המסתפק אם החסיר מילה בקריאה מגילה של יום, קיי"ל (משנ"ב סי' תרצב ס"ק טז) שהוא כדאורייתא, ולכן נראה שגם בנדון דידן יש לחוש שקריאת המגילה נחשב דברי קבלה שדינו כדאורייתא, וצריך שידעו שהביא שתי שערות.

אמנם להוציא נשים יכול כיון שבטורי אבן (מגילה ד) כתב שנשים חייבות רק מדרבנן [היינו מחמת שאף הן היו באותו הנס].

ד. שאלה: כתב השו"ע (סי' תרפט ס"א) "ומחנכין את הקטנים לקרותה". מאיזה גיל יש לחנכו - מגיל שיודע לשמוע את כל המגילה [בדר"כ קרוב לבר מצווה] או מגיל שיודע לקרוא את כל המגילה באופן שיוצאים בו ידי חובה לכתחילה [בגיל 10-11 לפום חורפיה].

תשובה: למעשה יש להחמיר לחנכו מגיל שיכול לקרוא את כל המגילה בשלימות.

ה. שאלה: טעה בטעמי המקרא, או החליף בין מלעיל למלרע, או החליף בין שווא נע לשווא נח, או שהוסיף/דילג [קרא שלא בדקדוק] מפי' ה"א, או שהחליף בין דגוש ללא דגוש באותיות ב/פ/כ/ת - האם טעויות אלו מעכבות בדיעבד.

תשובה: כל אלו אינם מעכבים.

סעודת פורים

ו. שאלה: הובא לעיל (סעי' נז) "מצוה לשמוח ולהרבות קצת בסעודה בליל פורים". כיצד מקיימים מצוה זו.

קריאת הניקוד במילה "מה": בכל המגילה מנוקד 'מה', חוץ מד' מקומות:

[פרק ח פס' א] "מה הוא לה"

[פרק ט פס' יב] "בשאר מדינות המלך מה עשו"

[פרק ט פס' כו] "ומה ראו על ככה, ומה הגיע אליהם"

דיני אבלות בפורים

[תוך י"ב חודש על הוריו, או תוך לי יום על שאר קרובים]

קמז. אבל חייב בסעודת פורים ובבשר ויין, ומותר באכילה אף עם אחרים, ומצווה לאכול בחבורה, וכן מותר להשמיע מוזיקה בסעודה [עי' שו"ת זקן אהרן (הלוי, סי' ריג), וא"ר (סי' תרצו ס"ק ה), הובא בשעה"צ שם ס"ק יא] שחולק על דברי המג"א (שם ס"ק ז). ומותר לו גם לרקוד, אך יראה למעט (ע"פ הא"ר הנ"ל ומשנ"ב ס"ק יב). אם אי אפשר לו לעשות את סעודת הפורים בביתו, יכול לאכול ולשמוח אפילו מחוץ לביתו. [ונראה שכל הנ"ל מותר אף אם הסעודה נמשכת בלילה. ויל"ע אם הוא הדין בליל פורים].

קמה. אבל חייב במשלוח מנות, וישלח לשנים או שלושה ממכריו, אבל לא ישלח דברי שמחה [היינו ממתקים וכד'], וי"א שאינו שולח אלא משלוח מנות אחד.

קמו. אין לבני אשכנז [וכן נהגו חלק מבני ספרד (עי' בא"ח הל' פורים סעי' יח, כה"ח סי' תרצו ס"ק לה, אמנם רבים מבני ספרד נוהגים היתר עפ"י שו"ע יו"ד סי' תא ס"ז)] לשלוח משלוח מנות לאבל [אך עבור משפחת האבל מותר, בתנאי שהוא אכן עבור המשפחה ואינו אישי עבור האבל]. **אם שלחו לאבל מחוסר ידיעה, רשאי לקבלו [לרבו אבל, וכן למלמד ולגננת אבלים - מותר לשלוח, שכיון שמקובל לשלוח להם, הרי זה כפירעון חוב המותר (שו"ת דברי מלכאל ח"ה סי' רלז)].**

קמז. אבל חייב במתנות לאביונים כרגיל, וכן מותר לתת לאב"ל עני מתנות לאביונים.

שו"ת

קריאת המגילה

א. שאלה: האם יש ענין שנשים ישמעו את המגילה במניין.

תשובה: להלן סדר העדיפויות לשמיעת המגילה לנשים:

[א] ישמעו מעזרת נשים את הקריאה לגברים שבזמן התפילה [כשאין רעש בבית הכנסת, ואפשר לשמוע].

[ב] מנין נשים (ע"פ סי' תרצ סעי' יח).

[ג] בביתם.

מקור: עיין ירושלמי (מגילה פ"ב ה"ה, הובא בספר הנייר לא' מבעלי התוס', סי' ה), שבוליו הלקט (סי' קצה), או"ד (הל' מגילה סי' שסח), הגהות אשרי (מגילה פ"א סי' ג), דרכי משה (סי' תרצ ס"ק ח), ב"ח (סי' תרפז

תשובה: נראה שמקיימים זאת ע"י שתיית מעט יין (ע"י מחזור ויטרי סי' תסה, ובסמ"ק מצוה קנא הערה ב, הובא בב"י ריש סי' ריג), ושאר דברים שגורמים לו שמחה. ולעניין אכילת בשר – י"א שאין לאכול בשר בליל פורים (ע"י ב"י ומג"א סי' תרצה ס"ק ז), אולם למעשה אין נוהגים כן, ואוכלים בשר אף בליל פורים (ע"י דרכי משה שם ס"ק ג, ופמ"ג שם א"א ס"ק ו, שעה"צ שם ס"ק יב, ובערוה"ש שם ס"ח), ונראה שהאוכל בשר מקיים מצוה (ע"י סי' תרצו ס"ז לענין אונן).

ז. שאלה: אדם שאכל או שתה ונרדם, וקם לאחר כמה שעות. האם יכול לברך.

תשובה: אם אכל רק אכילה מועטת שלא שבע ממנה – יברך רק אם עדיין לא עברו 72 דק' ללא אכילה ושתייה. אך אם אכל אכילה מרובה ששבע ממנה – יכול לברך אף לאחר זמן רב, אך לאחר שעבר שיעור עיכול [6 שעות] שוב אינו יכול לברך (סי' קפד).

ח. שאלה: אדם שמתחיל סעודת פת בביתו, ורוצה להמשיך במקום אחר [כגון שהתחיל בביתו ורוצה להמשיך את הסעודה אצל הוריו/רבו]. האם מותר לעשות כן.

תשובה: אם בשעת ברכת המוציא חשב לאכול במקום אחר: לבני אשכנז יכול לצאת לכתחילה, ולהמשיך לאכול במקום השני, ואין צריך למנות שומר לברכת המזון. ולבני ספרד אין לעשות זאת אלא בשעת הדחק. אם לא חשב על כך מראש: לכתחילה אין להמשיך לאכול במקום אחר, אולם אם כבר עבר ורוצה להמשיך לאכול שם – אינו מברך שוב במקום השני, בין לבני אשכנז ובין לבני ספר.

אם אכל רק פחות מכזית פת במקום הראשון, נחשב שינוי מקום וצריך לברך שוב (סי' קעח).

מתנות לאביונים ומשלוח מנות

ט. האם יש איסור לאכול לפני מתנות לאביונים ומשלוח מנות כפי שאסור לאכול לפני קריאת המגילה.

תשובה: מעיקר הדין מותר לאכול לפני שאר מצוות היום (ע"י סידור יעב"ץ הל' פורים סדר היום והלילה ס"ק כד, יסוד ושורש העבודה שער יב פ"ו. ובטעם הדבר יש לבאר שהוא משום שכל אכילה בפורים היא חלק מסעודת פורים), אולם טוב לאכול רק לאחר שקיים את מצוות היום (ע"י לקט יושר עמ' 155).

י. שאלה: האם קודם שולחים משלוח מנות או קודם נותנים מתנות לאביונים.

תשובה: אין קפידא בדבר.

מקור: במקור חיים (לבעל החוו"י, סי' תרצה ס"ד) כתב שמשלוח מנות קודם, וכסדר הפסוק (אסתר ט, כב), אולם בליקוטי מהרי"ח (סדר שחרית דפורים) כתב שמסבא מתנות לאביונים קודם, ושאר הפוסקים לא חילקו בדבר. ולמעשה נראה שאין קפידא בדבר.

יא. שאלה: האם אפשר לתת משלוח מנות גדול לאדם שהוא בגדר עני, ולכוון שחצי ממנו יהיה למשלוח מנות וחציו האחר יהיה למתנות לאביונים.

תשובה: אפשר (ע"י מהרש"א וטורי אבן מגילה ז, בה"ל סי' תרצה ד"ה או).

יב. שאלה: נתן למשפחה אחת מתנות לאביונים – האם קיים בזה מצוות מתנות לאביונים, כיון שאיש ואשתו נחשבים כשני אביונים.

תשובה: אף שבשו"ת בנין עולם (או"ח סי' לו, הובא בכה"ח סי' תרצד ס"ק י) כתב שנחשבים כשני אביונים [וכתב שיכוון שנותן לב' אביונים], טוב לתת פרוטה לאביון אחר לחוש לדעת ערוה"ש (סי' תרצה ס"ב) שאיש ואשתו וכן איש ובנו נחשבים כאביון אחד, כיון שהם סמוכים על שולחנו. **יג. שאלה: האם אפשר לתת מתנות לאביונים לפני שחרית.**

תשובה: אפשר לקיים לכתחילה מצות מתנות לאביונים אף לפני שחרית וקריאת המגילה (יסוד ושורש העבודה שער יב פ"ו, סידור יעב"ץ הל' פורים סדר היום והלילה ס"ק כ. וראה לעיל סע' עט שמותר לתת לגבאי בתורת פיקדון אפילו לפני פורים). וכיון שיש הסוברים שיש לכוון בברכת שהחיינו גם על מתנות לאביונים (פמ"ג סי' תרצב א"א ס"ק א, חיי"א כלל קנה סכ"ז, וקיצוש"ע סי' קמא סע' יב, אמנם המשנ"ב ריש סי' תרצב לא הזכיר זאת), לכן טוב לתת שוב שתי פרוטות לשני אביונים לאחר קריאת המגילה.

יד. שאלה: אדם שנזכר רגע לפני השקיעה שלא נתן מתנות לאביונים, מה יעשה.

תשובה: או שיזכה כסף ע"י אחר עבור עני מסוים, ויודיע לעני על כך [אע"פ שהעני יקבל את כספו רק לאחר פורים] (לאופן הזיכוי – ראה לעיל סע' עה-עו). או שיתקשר לאדם הנמצא ליד עני, ויבקש ממנו שיתן לעני סכום, ולאחמ"כ הוא יחזיר לו את הסכום הנ"ל.

טו. שאלה: האם צריך להקפיד שלא לתת את שתי המנות בכלי אחד. והאם צריך להקפיד לתת את המנות בבת אחת.

תשובה: אף שיש הסוברים שהכלי מצרפן למנה אחת (בא"ח הל' פורים סע' טז, כה"ח סי' תרצה ס"ק מח), העיקר להלכה שלא צריך לתת את המשלוח מנות בכלים נפרדים, אלא אפשר לתת גם בכלי אחד (מפני שאין לדמות דין "אגד כלי" המבואר בגמ' שבת צא, למשלוח מנות). אף אם נתן מנה אחת, ולאחר זמן נתן את המנה השנייה, יצא יד"ח, אך טוב שייתן בבת אחת (ע"י כה"ח שם ס"ק לו, אורחות חיים ספינקא שם סוס"ק יא).

טז. שאלה: מהו השיעור לכל מנה במשלוח מנות.

תשובה: די ברביעית יין או רביעית שאר משקים, וכן די בפרי אחד או פרוסת עוגה, מפני שכל אלו נחשבים מנה, כפי מה שרגילים לכבד אורח (ע"י לקט יושר עמ' קנח, ופרי מגדים סי' תרצה משב"ז סק"ד, ראש יוסף מגילה ז, וא"א לגאון מבוטשטשטש). אך עשיר, נכון שיזהר לכתחילה ליתן כפי הראוי לו. וכן

שהיא אישה [כגון שלובשים רק מלבוש אחד] - אפשר שאין למחות בידו.

ולילדים עד גיל מצוות: בפורים עצמו - מעיקר הדין מותר [כשהוא בצניעות], אך נכון להימנע מזה [ועכ"פ משהגיעו לגיל חינוך].

כא. שאלה: נערה המציגה בהצגה במסיבת פורים, האם מותרת בלבישת ציצית או שאר בגדי גבר לשם משחק והצגה לצורך שמחת פורים.

תשובה: בפורים עצמו - המיקל בזה (כדעת הרמ"א דלעיל) באופן שניכר שהיא אשה - אין למחות בידו, אבל הנכון להחמיר בזה כיון שרבים מהפוסקים אסרו הדבר בהחלט.

לפני פורים - אף לדעת הרמ"א שמותר בפורים, לפני פורים חמור יותר, ולכן יש להשתמש בבגד העשוי מחומרים כמו אל-בד וכדומה, שאינו נחשב בגד איש ואין בו איסור 'לא ילבש', ויכולה לקיים המשחק בלא להיכנס לחשש איסור.

בגדים שיש בהם חוסר צניעות [כגון מכנסיים לבנות וכיו"ב] - אסורים מדינא בכל אופן.

כב. שאלה: האם מותר להתפלל עם תחפושת.

תשובה: יש להוריד את התחפושת לפני התפילה, אולם אם עי"ז לא יתפלל בציבור - יתפלל כך.

מקור: יש להסתפק האם מאחר שרגילים לעמוד כך בפורים אף לפני אנשים חשובים די בכך, או שכיון שכל השנה לא רגילים לעמוד כך אין להתפלל כך.

ובשעת הדחק כשאין אפשרות אחרת יש להקל בזה, ובפרט אם מתחפש לדבר שיש אנשים שרגילים תמיד ללכת כך, **ולילדים** יש להקל בזה בכל אופן. מסכות פורים יש להוריד בכל אופן, כי הן מפריעות לתפילה (ועיי' או"ח סי' צא).

כג. שאלה: האם במסכות פורים יש בעיה משום "לא תעשון אתי".

תשובה: לקנות וללבוש מותר בכל אופן. אך לעניין ייצור המסכות, אם באמת יש במסכה צורת פנים מושלמת, יש להחמיר שלא לעשות כן ע"י יהודי [אך אפשר לבקש מגוי שייצר זאת], אולם בדרך כלל אין במסכה רגילה צורת פנים מושלמת.

מקור: נחלקו הראשונים האם יש איסור בעשיית צורת ראש לבד בלא גוף. השו"ע והרמ"א (יו"ד סי' קמא ס"ז) התירו, אך האחרונים (ש"ך ס"ק לב, פת"ש ס"ק יא) חששו לדעת הסמ"ג שאסר, ולכן יש להחמיר שלא לייצר. אך לקנות מותר, ואין בזה משום "לפני עוור", כיון שהשו"ע מתיר (וראה בהרחבה באזמרה לשמך גיליונות 209, 211).

נכון שהנותן לעשיר יזהר לכתחילה ליתן כפי הראוי לו (עי' ריטב"א מגילה שם, ובה"ל סי' תרצה).

יז. שאלה: האם פיתה ופלאפל נחשבים שתי מנות או מנה אחת.

תשובה: מבואר בגמ' (ביצה טו, יז): לעניין עירוב תבשילין, שדג וביצה שעליו נחשבים שני תבשילים. אמנם במשלוח מנות יש להחמיר שזה נחשב למנה אחת (עי' באר היטב סי' תרצה סק"ז).

ויש להסתפק האם דווקא דג וביצה שעליו נחשבים מנה אחת, כיון שהביצה טפילה לדג, אך פיתה ופלאפל שאפשר להפריד בין שני המאכלים, נחשבים שתי מנות. ונראה לצדד **שכיון שנאכלים כאחת, נחשבים מנה אחת**, וכפי שנראה **שסלט ירקות נחשב מנה אחת**, ויל"ע בזה.

יח. שאלה: האם יוצאים ידי חובה בנתינת משלוח מנות לאדם שלא יכול לאכול את המשלוח [וכגון הנותן לאדם הסובל מסכרת או מצליאק מאכלים שאינו יכול לאכול, וכן הנותן לאדם בשרי סמוך לצאת היום משלוח מנות חלבי, וכן הנותן מאכל בכשרות שהמקבל לא אוכל].

תשובה: יוצאים בכך ידי חובה, כיוון שיש כאן ריבוי אהבה, וכן מפני שיכול להעביר את המנות לבני משפחתו, אך **לכתחילה נכון להביא דברים שהמקבל יכול לאכול** (עי' שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' שמא).

מלאכה

יט. שאלה: האם מותר לשפץ ולבנות ע"י גוי בפורים.

תשובה: אם משלם לגוי בקבלנות, מותר. ואם משלם לו בשכירות, מותר במקום הפסד, ובשעת הצורך יש להקל אף בלא הפסד.

מקור: בשו"ת בית דוד (סי' תצה, הובא בשע"ת סי' תרצו) כתב שאף שמלאכה ע"י גוי מותרת, בניה ע"י גוי אסורה משום אוושא מילתא. אולם בקבלנות מותר (עי' זכור לאברהם, מערכת פורים), ויש מתירים אף בשכירות (עי' שו"ת חקרי לב או"ח סי' כ, שד"ח מערכת פורים ס"ב), וכיוון שאיסור מלאכה הוא מנהג, במקום הצורך יש להקל בבניה ע"י גוי.

בנין בית כנסת מותר אף ע"י ישראל (כיון שהוא לצורך מצווה).

תחפושות

כ. שאלה: האם מותר לאיש להתחפש בפורים לאישה, ולהיפך.

תשובה: הרמ"א (סי' תרצו ס"ח) כתב להתיר, אבל רבים מהפוסקים אסרו הדבר בהחלט (עי' משנ"ב שם סק"ל) **ונכון להחמיר**. ואם מתחפש באופן שניכר שהוא איש או

הגיליון נתרם להצלחת יהודה בן שרה וחיה ואהרן בן שרה חיה בתורה ויראת שמיים

הגיליון נתרם להצלחת שפיצר רהיטים

הגיליון הודפס ע"י החפץ בעילום שמו להצלחתו ברוחניות ובגשמיות